

HORATIUSOK ÉS CURIATIUSOK

Numa halála után ismét interregnum következett. A békeszerető király után ismét egy harcias, még Romulusnál is harciasabb királyt választottak, a vitézségéről híres Tullus Hostiliust. Annak a Hostius Hostiliusnak volt ő az unokája, aki Romulus uralkodása idején, a szabinok betörésekor a fellegrár tövében oly hősiiesen harcolt. Tullus semmiben sem hasonlított elődjéhez, a nyugodt és békés Numa Pompiliushoz. Az ifjú királynak állandóan szeme előtt lebegett családjának ősi dicsősége, maga is ezt kereste. Uralkodása alatt Janus templomának kapuja tárva-nyitva állt. "A semmittevés tunyává teszi a népet" - ez volt a jelszava, és mindig e szerint cselekedett. Uralkodása elején történt, hogy az albai és római pásztorok közt viszálykodás támadt. Kölcsönösen egymás földjére törtek, és ami állapot össze tudtak szedni, áthajtották magukhoz. Alba Longa királya, Gaius Cluilius ez ügyben követeket küldött Rómába Tullus Hostiliushoz, hogy panaszt tegyen, és kártérítést követeljen, de ugyanebben az időben Tullus követei is megérkeztek Alba Longába, ugyancsak panaszt tenni, és kártérítést követelni. A római követek semmi mást nem tettek, mint amire megbízást kaptak. Mikor kártérítést követeltek, az albai király kereken megtagadta. Erre a követek megüzenték a háborút az attól a naptól számított harmincadik napra. Azután visszatértek Rómába, és beszámoltak Tullusnak. Tullus csak ekkor hallgatta meg az albai követeket, akik nem siettek megbízatásukkal, hanem inkább eszem-iszommal, mulatozással töltötték idejüket.

- Nos, hadd hallom: tulajdonképpen miért jöttetek? - kérdezte Tullus.

- Azért jöttünk, hogy panaszt tegyünk pásztoraid ellen, és az okozott kárért kártérítést követelünk. Ha ezt meg nem adod, királyunk parancsára hadat kell üzenünk - válaszolták a követek.

- Vigyétek hírül királyotoknak, hogy Róma királya magukat az isteneket hívja tanúskodni: ki volt az kettőnk közül, aki elsőnek tagadta meg a kártérítést? Hárítsák reá és népére a háború minden nyomorúságát, nekünk pedig adjanak győzelmet! Elkezdődött tehát a készülődés a háborúra mindkét oldalon, teljes erővel. Nem akármilyen háborúra: testvérháborúra. Hiszen mindkét város lakói Aeneas és a trójaiak leszármazottai voltak. Elsőnek az albaiak törtek be nagy sereggel a rómaiak földjére. A várostól nem messzebb, mint ötezer lépésnyire megálltak, és tábort ütöttek. Táborukat hatalmas árokkal vették körül, melyet még évszázadok múlva is úgy hívtak: Cluilius-árok. De később betemette az idő, nyomtalanul eltűnt. Ma már senki sem tudja, hol volt. A tábor állt, a sereg harcra készen várta a támadás megindulását, amikor Cluilius egyik éjszaka váratlanul meghalt. Helyébe Mettius Fuffetiust tették meg az albaiak *diktátornak*. Mikor Tullus híret vette Cluilius halálának. Így szólt híveihez:

- Higgyétek el, hogy a nagy istenek akarata nyilvánult meg ebben a halálesetben. A baj előbb a fejre száll, azután átszap az egész testre. Valamennyien bűnhődni fognak az igaztalan háborúért!

És éjnek idején, míg az ellenség táborában aludt, serege teljes csendben elvonult mellettük, és betört az albaiak földjére. Mikor ezt Mettiusnak hírül hozták, többé nem gondolt Róma ostromára, hanem amilyen gyorsan csak tehetette, visszavonult, hogy megvédhesse Alba Longát. Ahogy megközelítette a római hadsereget, követet küldött Tullushoz.

- Mielőtt összecsapnánk, beszédem volna veled. Biztosra veszem, hogy ha meghallgatnád, amit mondandó vagyok neked, magad is fontosnak találnád nemcsak az albai, hanem a római nép érdekében is. Tullus nem zárkózott el a személyes megbeszélés elől, de mivel cselből tartott, biztonság kedvéért csatasorba állította seregét. Ugyanígy tettek az albaiak is. Akkor azután a vezérek válogatott férfiak kíséretében előrevonultak, és a térség közepén találkoztak. Az albai vezér mindjárt elkezdte:

- Azt hallottam a mi boldogult királyunktól, Cluiliustól, hogy ennek a háborúnak az okai különböző jogtalanságok és meg nem fizetett kártérítések, melyek pedig jártak volna nekünk. Abban sem kételkedem, hogy a magad részéről, Tullus, ugyanezt tudod, ugyanezt mondogd. Hanem ha a tetszetős szavak helyett igazakat mondunk, ki kell jelentenünk, hogy ezt a két szomszédos és rokon népet, a mi népeinket az uralomvágy kergette fegyverbe. Hogy mi, albaiak, helyesen jártunk-e el vagy sem, én nem kutatom. Annak lett volna dolga, aki elkezdte a háborút. Engem az albaiak csak arra választottak, hogy vezessem a harcot. Hogy te miként vélekedsz erről, azt én nem tudhatom. De egyre figyelmeztetek, Tullus: te közelebb vagy az *etruszkokhoz*, mint mi. Így bizonyára jobban tudod nálam, milyen erős

gyűrűt fonnak körénk, de különösen reátok fenekednek. Mármost vedd csak eszedbe, milyen erők szárazon és vízen, és ha majd a mi csatasoraink összecsapnak, és katonáink egymás kezétől elhullanak, mily gyönyörködtető látvány lesz ez számukra és kedvező alkalom, hogy amikor a győztes is kimerült, a legyőzött pedig minden erejét elvesztette, mindkettőnket megtámadhassanak. A mi kettőnk harcában a győzelem bizonytalan, a győzelem az istenek kezében van. De az biztos, hogy ebben a harcban végül is sem a római, sem az albai nem lesz győztes, hanem a nevető harmadik: az etruszk. Azért, ha már nem tudunk megmaradni régi állapotunkban, azon legyünk, hogy minél kevesebb vérvesztéssel dönthessünk! Az albai vezér szavai gondolkodóba ejtették Tullust. Valóban, az etruszk veszedelem nem üres szónoki fogás volt, tudott erről Tullus is. Elkezdtek tehát tanácskozni, hogy mi úton-módon tudnák ezt a kérdést megoldani. Ebben a véletlen játszott a kezükre. Történetesen volt mindkét seregben három-három ikertestvér, egyidősek, erőben is egyformák. A három római ifjút Horatiusoknak, az albaiakat Curiatiusoknak hívták. Mikor ez a két vezérnek eszébe jutott, magukhoz hívták őket, és megkérdezték: vállalnák-e, hogy hazájukért fegyverrel megküzdenek? Azoké lesz az uralom, akiké a győzelem. Nem kellett semmi rábeszélés, a Horatiusok is, a Curiatiusok is örömmel vállalták. Mielőtt pedig megütköztek volna, a római és albai vezér szerződést kötött, hogy amelyik nép fiai győznek a párviadalban, az parancsoljon a másiknak békés egyetértésben. A szerződést szent esküvel megerősítették, és Jupitert hívták tanúnak, hogy sújtsa le hatalmával arra, aki ezt a szerződést megszegi. Miután ez megtörtént, a hármak ikrek fegyvert fogtak, és a két sereg közt elterülő mezőn egymás ellen indultak. Mindkét oldalon felharsant bajtársaik biztatása:

- Ősi isteneinket, hazánkat, szüleinket mind-mind ti védelmezték! Ahányan csak vannak otthon, ahányan csak vagynak itt a seregben, mindet a ti fegyveretek, a ti harcotok védelmezi most! Az ifjak - vakmerők már maguktól is, de most a biztatás által még jobban feltüzelve - előrevonultak, és közeledtek egymáshoz. A katonák letelepedtek a földre, de bár nekik nem kellett harcolniuk, nem múlt el arcukról a csata veszedelmének félelme. Jól tudták, miről van szó. Nem kisebb dologról, mint hogy kevesek harca, vitézsége döntse el, melyik nép lesz kettő közül az uralkodó. Feszülten és szorongva figyelték az ikrek küzdelmét. Megadták a jelt, s az ikrek összecaptak. Sem a Horatiusoknak, sem a Curiatiusoknak nem jutott eszükbe önnön veszedelmük; hazájuk jövődjéről sorsára gondoltak. Úgy is harcoltak. Mindjárt az első összecsapásnál mind a három Curiatius megsebesült, két római pedig holtan esett össze. Mikor ezt látta az albai sereg, örömmujongásban tört ki, a római hadat pedig minden remény elhagyta. Hogy is gondolhatták volna, hogy az egy Horatius legyőzi a három Curiatius? Igaz, hogy Horatiuson még egy karcolás sem esett, de hárommal - még ha sebesültek is - nem küzdhetett meg. Gyorsan futásnak eredt. A három Curiatius utána, aszerint, amennyire sebük engedte. Mikor Horatius jó darabra eltávolodott attól a helytől, ahol előbb harcoltak, visszanezett. Látta, hogy a Curiatiusok egymástól nagy távolságban követik. Horatius erre hirtelen visszafordult, és azt a Curiatius, aki hozzá legközelebb volt, és a futástól és sebétől egészen kimerült, rövid küzdelemben megölte. Az albai sereg hiába biztatta a másik kettőt, hogy siessenek testvérük segítségére, mire a másik Curiatius odaért, már a testvér elesett, és ő a győztes Horatiusszal került szembe. A rómaiakban a remény újraéledt, viharos erővel biztatták katonájukat. Nemhiába. Horatius a második Curiatius is leterítette. Most már a harmadik ellen fordult, aki már nem is volt igazi ellenfél. Míg a római még nem horzsolta fegyver, s a kettős győzelem csak növelte harci kedvét, a másikat bágyasztotta a vérvesztés, a hosszú futás, és rémületbe ejtette testvéreinek halála. Nem is volt már ez igazi viadal. A római felkiáltott:

- Kettőt testvéreim szellemének áldoztam, a harmadikat a háború szellemének adom, hogy a római parancsoljon az albainak! Azzal nekironított az utolsó Curiatiusnak, aki hiába tartotta maga elé pajzsát, Horatius őt is megölte, majd megfosztotta fegyvereitől. A rómaiak boldogan rohantak mindenfelől Horatius üdvözlésére. Örömük olyan nagy volt, mint szorongásuk a viadal elején. Mindkét fél eltemette halottait. A sírdombokat ott emelték, ahol a vitézek elesetek. A két Horatiust egy sírba fektették, a három albainak külön-külön volt a sírja, ott, ahol a győztes Horatius kardjától elvéreztek.